

In memoriam

H. F. E. Visser



De weg die Herman Floris Eduard Visser naar de kunst van het Oosten voerde was een omweg die via de Technische Hochschule te München, waar hij het diploma van werktuigbouwkundig ingenieur behaalde, aanvankelijk in de richting van techniek en architectuur scheen te leiden. Maar al spoedig ontwaakte zijn belangstelling voor de beeldende kunst, in het bijzonder die van het Verre Oosten. Zijn contacten met de Leidse conservator T.B. Roorda stimuleerden deze belangstelling. Reeds kort nadat hij het verzame-laarsechtpaar Verburgt bij toeval had leren kennen richtte hij samen met Mr. G. J. Verburgt, Mr. H. K. Westendorp en W. van der Mandele de Vereeniging van Vrienden der Aziatische Kunst op (1918).

Na een studiereis door Azië en Amerika wijdde hij zich geheel aan de activiteiten van deze vereniging. Zijn tentoonstellingen van Indische Beeldhouwkunst (1922) en Chinese Kunst (1925) waren door hun grootse opzet en fraaie inrichting hun tijd ver vooruit. De oprichters van de vereniging hadden echter meer dan tentoonstellingen en lezingen voor ogen: de stichting van een museum, waarin de esthetische gelijkwaardigheid van de kunst van Azië met die van Europa zou moeten worden gedemonstreerd. Dat deze doel-

stelling ons thans als ietwat vreemd in de oren klinkt is in belangrijke mate een gevolg van het succes waarmee dit streven werd bekroond.

Een allereerste voorwaarde was de vorming van een aankoopfonds. Dank zij de vrijgevigheid der leden werd het in enkele jaren, nog juist voor het uitbreken van de crisis, bijeengebracht. De dertiger jaren, waaruit ook het hierbij afgebeelde portret van Mevr. J. E. Westendorp-Osieck dateert, waren voor hem en de vereniging gelukkige jaren. Zijn rusteloze speurzinn en zijn groot intuïtief inzicht wierpen hun rijke vruchten af: binnen enkele jaren kon het sedert 1932 in het Stedelijk Museum gevestigde Museum van Aziatische Kunst reeds op een verzameling van een verrassend hoog gehalte bogen. Daarnaast wist hij ook vele verzamelaars tot aankoop van belangrijke kunstwerken te inspireren.

Door zijn nauwe contacten met Duitsland besefte hij eerder dan vele anderen welk gevaar ons dreigde. Hij toonde zich een goed vriend van de vluchtelingen en wist zelfs enkele belangrijke verzamelingen uit handen der nazi's te houden. De oorlog bracht hem ontslag, internering en transport, doch een uitwisseling uit Theresienstadt naar Zwitserland behoedde hem en zijn gezin voor een zwaarder lot.

De naoorlogse jaren bereidden hem vele teleurstellingen en tegenslagen zowel in zijn privéleven als in het museum. Zo verdwenen belangrijke verzamelingen, waar hij al zijn hoop op had gevestigd, een voor een naar het buitenland. De verhuizing, die hem en zijn schatten binnen de muren van het Rijksmuseum bracht (1951) vergoedde veel, ook al omdat hiermee een van zijn allereerste grootse plannen meer dan dertig jaar later in andere vorm werd verwezenlijkt. De tentoonstelling Oosterse Schatten (1954) vormde het waardig slotaccoord van zijn museumcarrière en het grote succes van deze manifestatie gaf hem veel voldoening.

De verzameling, aan het bijeenbrengen waarvan hij zijn veelbewogen leven wijdde, draagt in hoge mate het stempel van zijn zeer individuele visie op de kunst van Azië. Zijn *émotion devant les objets*, zoals hij het zelf altijd noemde, sloot andere mogelijkheden dan grote bewondering of complete onverschilligheid uit. Binnen deze begrenzing echter was zijn inzicht verfijnd en zijn visie vaak zeer groot. Daarnaast had hij een open oog voor die kleine détails waaraan de meesten van ons voorbijgaan. Niet alleen op het gebied van de

Aziatische kunst, waar deze eigenschap hem menige vondst opleverde, maar ook in zijn dagelijkse omgeving ontdekte zijn oog verrassende combinaties van kleuren en vormen. Met de traditionele Japanse stromingen waarin die toevallige schoonheid bewust en op geraffineerde wijze wordt herschapen had zijn visie een grote innerlijke verwantschap.

Hoogst muzikaal, vaardig ontwerper van vignetten, onvermoeibaar kruisridder voor de meest uiteenlopende zaken en grootmeester van de *petite histoire* die nu al bijna legendarisch geworden verzamelaars, collega's en bekende figuren uit de Wereld van Gisteren met al hun *bon mots* ten tonele kon voeren, was hij een karakteristieke vertegenwoordiger van die kleine groep van kleurrijke persoonlijkheden die het begrip voor en de appreciatie van de Aziatische Kunst in Europa hebben verspreid.

Op 17 april op 74-jarige leeftijd gestorven heeft hij zijn plaats in die rij van figuren nu voorgoed ingenomen. Het museum zal met de prachtige kunstwerken die hij voor ons bijeengebracht heeft de herinnering aan zijn uitzonderlijke stichter en eerste conservator nog lang bewaren.

J. F.